

Ranko Matasović
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

GERMANSKE POSUĐENICE U PRASLAVENSKOME: PITANJA RELATIVNE KRONOLOGIJE

Proučavanje germanskih posuđenica može pomoći u uspostavljanju relativne kronologije nekih glasovnih promjena u praslavenskome. Kako germanske imenice srednjega roda postaju u praslavenskom imenice muškoga roda, pokazuje se da je većina njih bila primljena prije nego što su baritonske imenice srednjega roda (npr. praie. **dhwórom* 'vrata') postale imenice muškoga roda (stsl. *dvorъ*) po Illič-Svityčevu pravilu. Pokazuje se također da je većina germanskih posuđenica ušla u praslavenski prije djelovanja Dyboova zakona, po kojemu se naglasak pomiče s neakutnoga početnoga sloga na sljedeći slog. To je posljedica činjenice da su pragermanski i gotski imali naglasak na početku riječi, dok su u praslavenskom gotovo sve germanske posuđenice s kratkim početnim slogom oksitone.

Problem germanizama u praslavenskome jedno je od najistraženijih područja u slavistici¹; možemo sa sigurnošću reći da je danas gotovo nemoguće čak i prikupiti svu literaturu o toj temi, počevši od prijepisne Dobrovškoga i Kopitara s početka 19. stoljeća², a jednako je teško nadati se da je moguće baciti novo svjetlo na cjelinu razmatranoga problema. Popisu praslavenskih riječi posuđenih iz germanskoga teško je danas pridodati neku, koju već netko od ranijih istraživača nije identificirao kao germanizam. Međutim, dosadašnja istraživanja bila su prezauzeta utvrđivanjem popisa germanizama u praslavenskome, bilo da su poput Hirta (1898) i Stender-Petersena (1927) nastojali značajan dio praslavenskoga rječnika izvoditi iz germanskoga, bilo da su poput Kiparskoga (1934) hiperkritički pokušavali reducirati broj germanizama u praslavenskome do minimuma. Premda je bilo pokušaja da se među praslav-

¹ Za korisne savjete i kritike prve verzije ovoga članka zahvalan sam Daliboru Brozoviću, Georgu Holzeru i Radoslavu Katičiću.

² V. Stender-Petersen 1927:3–6.

venskim germanizmima uspostave različiti kronološki slojevi³, ranije generacije lingvista premalo su se bavile pitanjem — što nam one riječi, za koje smo sigurni da su germanskoga podrijetla, mogu pokazati o povijesnoj fonologiji praslavenskoga, te o relativnoj kronologiji praslavenskih i općeslavenskih glasovnih promjena⁴. U ovom radu nastojat ću pokazati da nam upravo postavljanjem takvoga pitanja istraživanje germanizama može pružiti nove spoznaje o razvitku praslavenskoga jezika.

U prosuđivanju germanizama u praslavenskoj problemi relativne kronologije glasovnih promjena često su bili posve zanemarivani; tako Kiparsky (1934:22) olako odbacuje Klugeovu tvrdnju da je prasl. *bratju 'grimiz'⁵ (rus. csl. *broštъ*, polj. dij. *brocz*, bug. *brošt*, hrv. *broć*) posuđenica iz germanskoga *wratja (> stvnj. *rezza*), jer germansko *w u praslavenskoj redovito ostaje očuvano (npr. u germ. *hlaiwa 'nadgrobni humak' > prasl. *xlajwu 'staja, svinjac', stsl. *xlěvъ*). Pritome međutim ne uzima u obzir a) da je alternativna etimologija, prema kojoj je prasl. *bratju povezano s gr. *brótos* 'mlaz krvi' krajnje neuvjerljiva, i b) da u doba posuđivanja praslavenski nije imao početnoga *wr-, jer ie. *wr- u baltoslavenskoj prelazi u *r- po Lidénovu zakonu (usp. ie. *wrēg- > gr. *rhégnymi*, prasl. *rēz-, stsl. *rězati*). Sasvim je dakle moguće, čak i uvjerljivo, da se germanska početna skupina *wr- u praslavenskoj odrazila kao *br-, te da je *bratju doista odraz germanskoga *wratja⁶.

Jedan od najvećih napredaka u slavistici u proteklih pola stoljeća ostvaren je Stangovom rekonstrukcijom triju praslavenskih akcenatskih paradigmi, te indoeuropeističkom interpretacijom razvitka tih imenskih paradigmi koju je pružio Vladislav M. Illič-Svityč (v. Illič-Svityč 1963, Kortlandt 1978, Lehfeldt 1993, Matasović 1997). Upravo nam bolje razumijevanje razvitka praslavenskoga akcenatskog sustava omogućuje da na nov način proučimo relativnu kronologiju jezičnih promjena koje su pretrpjeli germanizmi u praslavenskoj.

1. Proučavanje promjena u rodu germanizama u praslavenskoj pokazuje da su gotovo svi oni morali biti posuđeni prije djelovanja Illič-Svityčeva pravila (1963), prema kojemu tematske imenice srednjega roda s naglaskom na prvom slogu u praslavenskoj postaju *masculina* (poput ie. *dhwóm n. > prasl. *dwaru > stsl. *dvorъ*), redovito s naglaskom na posljednjem slogu (oksi-

³ V. Stender-Petersen 1927, Kuryłowicz 1956, Gołąb 1992:378ff.

⁴ Slijedeći Holzera (1995) praslavenskim nazivam zajednički jezik predak svih slavenskih jezika koji se govorio na prijelazu iz šestoga u sedmo stoljeće u maksimalno jedinstvenom obliku; općeslavenskim nazivam razdoblje postpraslavenskih dijalekatski izdiferenciranih idioma koji su još provodili brojne zajedničke jezične promjene, od početka 7. do otprilike 11. stoljeća (tj. do nestanka slabih poluglasova). Svjestan sam postojanja i drugih periodizacija u slavistici.

⁵ U rekonstrukciji praslavenskih oblika slijedim zapis koji je predložio Georg Holzer (1995, 1998), i u potpunosti prihvaćam razloge u prilog takvoj rekonstrukciji koji su izneseni u navedenim člancima.

tona, odnosno akcenatska paradigma B). To se vidi po tome što i germanske tematske imenice srednjega roda u slavenskom postaju *masculina* (Schenker 1993, Stender-Petersen 1927:513ff.): psl. *xlajwu ‘svinjac, staja’ (stsl. *xlěvъ*, hrv. *hlijeo*) u pragermanskome je neutrum *hlaiwan (steng. *hlǣw*, got. *hlaiw* ‘nadgrobni humak’), slično *xūsu, *xūzu ‘kuća’ (stsl. *xysъ*, *xyzъ*) iz pragerm. *hūsan (steng. *hūs* n., njem. *das Haus*), prasl. *pulku ‘vojska’ (stsl. *plъkъ*) < germ. *fulkan (njem. *das Volk*), prasl. *tūnu ‘ograda’ (stsl. *tynъ*) < germ. *tūnan, prasl. *glāzu ‘staklo’ (strus. *glazky* ‘staklene kuglice’, polj. *glaz*) < germ. *glēsan ‘jantar’ (stvnj. *glas*, steng. *glæs*), prasl. *lōku ‘luk’ (hrv. i rus. *luk*) < germ. *laukan (stvnj. *louh*, steng. *léac* n.)⁸. U pragermanskome je, kao i u većini starijih germanskih jezika, naglasak bio fiksiran na prvom slogu u riječi. U doba posuđivanja naglasak je stoga i u praslavenskome bio na prvom slogu, te su po Illič-Svityčevu pravilu navedene imenice postale muškoga roda⁹.

Ovdje izloženo prosuđivanje tiče se samo morfološke interpretacije Illič-Svityčeva pravila, i neovisno je o njegovoj fonološkoj interpretaciji. To znači, radi se samo o tome što se događa s klasom germanskih tematskih imenica srednjeg roda u praslavenskome, a ne i o tome vrijedi li glasovno pravilo koje je predložio Illič-Svityč, prema kojemu nenaglašeno praslavensko *-an (< ie. *-om) daje *-u (> stsl. -ъ), dok se naglašeno *-án odražava kao prasl. *-a (> stsl. -o), usp. ie. *(H)yugóm (gr. *zygón*) ‘jaram’ > prasl. *juga (stsl. *igo* < *jъgo). Protiv toga pravila govori akuzativ jd. jednosložne pokazne zamjenice m. r. *tom > prasl. *tu > stsl. *tv*, no tu bi se moglo raditi o analogiji prema imenskim tematskim osnovama u kojih je nastavak za ak. jd. uvijek bio nenaglašen.

2. Čini se, nadalje, da su mnogi germanizmi u praslavenski ušli prije pomicanja naglasaka s neakutiranoga sloga na sljedeći slog u riječi (Dyboov zakon¹⁰). Naime, kao što je uočio Kuryłowicz (1957:234–5), sve rane germanske posuđenice s kratkim početnim slogom postaju u praslavenskom i općeslavenskom oksitone, odnosno, suvremenim terminima, postaju imenice akcenatske paradigme B (v. Lehfeldt 1993), usp. rus. *kotél*, *kotlá* < got. *katil-*, rus.

⁶ Možda sličnu pojavu imamo u odrazu imena Avara, gr. *Abáreis*, lat. *Avares*, koje se u praslavenskom odrazilo kao *Abre (stsl. *Obre*), češ. *obr* ‘div’, polj. *olbrzym*.

⁷ Za pomak u značenju između slavenskih i germanskih riječi usp. i izvedenicu *xlěvina* ‘jama’ (Trubačev, s. v.).

⁸ Taj je posljednji primjer dvojben, jer je germanski *lauka- neutrum u staroengleskom i starosaskom, ali maskulinum u njemačkom i staronordijskom.

⁹ Objašnjenje promjene roda kod tih imenica koje nudi Stender-Petersen (1927:514) manje je uvjerljivo: imenice srednjega roda bile bi shvaćane kao *masculina* jer se njihov nominativ podudarao s akuzativom jednine imenica muškoga roda. Da se o tome radi, očekivali bismo da će i imenice m. r. katkada u slavenskome postajati *neutra*.

¹⁰ Termin Dyboov zakon ovdje upotrebljavam slijedeći Kortlandta (1978); u stvari, riječ je o De Saussureovu zakonu u Dybo–Illič-Svityčevoj formulaciji.

osěl 'magarac' < got. *asil-*, rus. *skot*, *skotá* 'stoka' < germ. *skatta- (njem. *Schatz*) 'blago', prasl. *xulmu (rus. *xólm*, *xolmá*, hrv. *hûm*, *hûma*) < germ. *hulma- (stas. *holm*, stnord. *holmr*). U svjetlu poznate činjenice da je naglasak u germanskome uvijek na prvom slogu, to je moguće objasniti samo pretpostavkom da je u praslavenskom ili općeslavenskome došlo do pomicanja naglaska za jedan slog prema kraju riječi nakon posuđivanja. To ujedno znači da se taj pomak naglaska dogodio razmjerno kasno, jer je zahvatio gotovo sve germanizme osim onih najkasnijih, koji su u općeslavenski ušli iz starovisokonje-mačkoga i balkanskogotskoga, npr. rus. *smókva*, gen. *smókvy* <? got. *smakka*.

Prema mišljenju nekih lingvista (Kuryłowicz 1956, Gołąb 1992) posuđenice s dugim početnim slogom u praslavenskom imaju dvostruki akcenatski odraz: 1) dobivaju nepomičnu akcentuaciju s akutom na prvom slogu, npr. rus. *šelóm* < germ. *helma-, rus. *líxva* < germ. *líhwa-, i 2) postaju oksitone, poput posuđenica s kratkim početnim suglasnikom, npr. rus. *vinó* < got. *wein*, hrv. *lijêk*, *lijêka* < germ. *lêka-. Kuryłowicz je smatrao (*op.cit.*) da su riječi navedene *ad* 1) posuđene u doba kad je slavenski na dugom prvom slogu mogao imati samo akutsku intonaciju, dok su riječi navedene *ad* 2) posuđene kasnije, kad je nakon pokraćivanja akuta u općeslavenskome nestalo dugih naglašanih početnih slogova u slavenskome, pa su germanizmi morali biti adaptirani kao oksitone. Međutim, građa koju je Kuryłowicz okupio *ad* 2) vrlo je raznorodna i dopušta i drukčije tumačenje; primjerice, praslavenski *pīlā (ili *pejlā) 'pila' (rus. *pilá*, hrv. *pīla*) ne mora biti germanizam, već domaća riječ srodna s litavskim *peilis*, dok rus. *vinó*, hrv. *víno*, bug. *vinó*, možda nisu posuđenice iz germanskoga, već iz vulgarnolatinskoga; s gotskim *wein* ne slaže se rod, a germanske posuđenice koje su u germanskome *masculina*, u slavenskom uglavnom ostaju muškoga roda.

Rus. *trubá*, hrv. *trúba*, bug. *trubà* može biti posuđeno i iz vlat. *trumba* i iz stvnj. *trumba*.

Hrv. *lijêk*, *lijêka*, rus. *leká* upućuju na oksitonu (akcenatski tip B), no postoji mogućnost da to nije posuđenica, već domaća slavenska riječ izvedena iz korijena *leyk^w- 'ostaviti' (usp. stsl. *otb-lěkb* 'ostatak'; etimološka veza s gotskim *lêkeis* 'liječnik' nije toliko očita kako se na prvi pogled čini, jer i ta je riječ vjerojatno posuđena iz keltskoga (usp. stir. *líais* 'liječnik'), a u germanskome nigdje nije zabilježen oblik koji bi odgovarao kao izvor praslavenskoga *lajku i značio 'lijek'.

Najvjerojatniji je zaključak da sve germanske posuđenice s dugim prvim slogom zadržavaju mjesto naglaska na tom slogu, koji u praslavenskom dobiva akutsku intonaciju. To je posve u skladu s našim spoznajama o praslavenskim intonacijama (v. Matasović 1997).

3. U svjetlu naših spoznaja o germanskoj povijesnoj gramatici, jasno je i da je fiksiranje naglaska na prvom slogu u germanskome rezultat duge evolu-

cije; Vernerov zakon, prema kojemu indoeuropski bezvučni okluzivi postaju zvučnima ukoliko neposredno ispred njih nije stajao naglasak, pokazuje da je germanski u starijim razdobljima svojega razvitka još imao slobodan naglasak, kao indoeuropski prajezik. S druge strane, u praslavenskom nema posuđenica iz germanskoga iz razdoblja prije djelovanja Vernerova zakona. Najstarije germanske posuđenice u praslavenskome mlađe su od Vernerova zakona, ali starije od prve palatalizacije, usp. germ. *helmu > prasl. *šelmu (stsl. *šlěmvъ*), germ. *kindan > prasl. *činda (stsl. *čędo*). Posljednja navedena riječ pokazuje i da je u doba kad je posuđena germanski još imao naglasak na zadnjem slogu u navedenoj riječi, kao u ie. *g'enh₁tóm 'rođeno'¹¹ > germ. *kindán 'dijete' > prasl. *kindán > *činda. Da nije, *činda bi u praslavenskome postalo *masculinum*, u skladu s pravilom (2).

Taj je posljednji primjer osobito sporan, zbog toga što postoji i alternativna etimologija kojom se prasl. *činda izvodi iz korijena *čin- 'počinjati' (usp. stsl. *-čęti*); prema mišljenju jednih (Kiparsky, Słownik) tomu je korijenu pridodan sufiks *-da kao u *stāda (stsl. *stado*) prema *stātej (stsl. *stati*). Međutim, taj je sufiks izuzetno rijedak i neproduktivan u praslavenskome. Prema mišljenju drugih (Trubačev) *činda je glagolski pridjev srednjega roda od *čintej (*-čęti*), što može zadovoljiti semantički, ali ostavlja neobjašnjenim zvučno *-d- umjesto očekivanoga *-t- u praslavenskome (u germanskome je *-d-, naravno, očekivano po Vernerovu zakonu). Stoga je ipak najvjerojatnije da je *činda (*čędo*) germanska posuđenica, te da tu riječ možemo koristiti u našem zaključivanju o relativnoj kronologiji promjena koje su zahvatile germanizme u praslavenskome¹².

Slijed glasovnoga razvoja bio je dakle:

- (1) djelovanje Vernerova zakona u germanskome;
- (2) prva slavenska palatalizacija;
- (3) fiksiranje indoeuropskog naglaska u germanskome na prvom slogu u riječi;
- (4) Illič-Svityčevo pravilo;
- (5) Dybov zakon¹³.

¹¹ Prijevojna punina u korijenu iz kojeg se izvodi germanski *kindan nije objašnjena (Kluge, *s.v.* Kind); prema pravilima indoeuropske morfonologije očekivali bismo rekonstrukciju *g'nh₁tóm, ne *g'enh₁tóm.

¹² Za dodatne argumente u prilog tezi da je *činda (*čędo*) posuđenica v. Holzer 1990.

¹³ Dyboov zakon svrstavamo nakon Illič-Svityčeva pravila iz razloga koji se tiču apsolutne kronologije (v. dolje). Prijelaz baritona sr. roda u oksitone m. roda dovršen je još u praslavenskome razdoblju, budući da izvorne baritone sr. roda nisu posvjedočene niti u jednom slavenskom jeziku. S druge strane, Dyboov zakon zahvatio je, kako se čini, i neke vrlo mlade posuđenice iz starovisokonjemačkoga, koje nisu mogle u jezik ući prije 8. stoljeća.

Na koncu, postavlja se i pitanje *apsolutne* kronologije germanskih posuđenica u praslavenskome i glasovnih promjena koje su one pretrpjele tijekom praslavenskoga i općeslavenskog razdoblja. Premda o razdoblju u kojem su se odvijali kontakti Slavena i Germana postoje velike razlike u mišljenju među povjesničarima i filozozima, najvjerojatnija hipoteza, koja je ujedno i najbliže nekomu *communis opinio*, jest sljedeće: jezični dodiri Germana i govornika jezika iz kojega se razvio praslavenski¹⁴ postali su mogući u 2. stoljeću po. Kr. U to doba odvija se ekspanzija Gota od Baltika dolinom Visle, gdje ih spominje i Ptolemej¹⁵, prema Crnomu moru, dakle područjem gdje su najvjerojatnije obitavali i govornici (pret)praslavenskoga. Argumenti nekih lingvista (Kiparsky 1934, Gołab 1992) da su neke riječi u praslavenski morale biti posuđene još iz pragermanskoga (ili praistočnogermanskoga) nisu uvjerljivi; činjenica da nekih praslavenskih germanizama nema u gotskome predstavlja *argumentum e silentio*, a valja znati i da je gotski razmjerno slabo posvjedočen germanski jezik (svi sačuvani gotski tekstovi, među kojima se ističe Wulfilin prijevod Novoga zavjeta, stanu u jednu knjigu). Čak i izvor praslavenske riječi *pulku 'vojska, naoružani narod' (stsl. *plъkъ*), koja je sigurno posuđena iz gotskoga, nije sačuvan u korpusu gotskih tekstova, no znamo da je gotski imao riječ *fulks jer je u *Glosama iz Reichenaua* zabilježena u latiniziranoj varijanti *fulcus*. I mnoge druge gotske riječi, koje su bile izvor slavenskim posuđenicama, na sličan način vjerojatno igrom slučaja nisu zabilježene. Također je slab argument da neki germanizmi ne mogu biti iz gotskoga jer odražavaju pragermansko *e koje u gotskome prelazi u *i*, usp. prasl. *želdān, *želstej 'otkupiti' (stsl. *žlěsti*) < *geld- (got. *gildan*), prasl. *šelmu 'kaciga' (stsl. *šlěmъ*) < *helma (got. *hilms*); gotski je naime posvjedočen tek od 4. stoljeća Wulfilinim prijevodom Novoga zavjeta, a mi ne znamo da li se prijelaz *e > i dogodio prije najstarijih dodira Gota s govornicima (pret)praslavenskoga u 2. stoljeću ili nakon toga. Rekonstruirani oblici *geld- i *helma- mogu dakle ipak biti gotski.

Ako dakle 2. stoljeće uzmemo kao *terminus post quem* za prve germanizme u praslavenskome, *terminus ante quem* za posljednje germanizme vjerojatno predstavlja 8–9. stoljeće, kada su posuđene riječi poput općeslavenskoga

¹⁴ Namjerno upotrebljavam tu nezgrapnu konstrukciju umjesto imena »Praslaveni« ili »Slaveni«; veliko je pitanje ima li smisla govoriti o Slavenima kao o narodu prije konca 6. st. po. Kr., a i tada se izraz *Sklabēnoí* u bizantskim izvorima, odnosno *Slaveni* (npr. kod Jordana) odnosi ponajprije na jedan osobit oblik društvene i vojne organizacije koju su sjedilačkom stanovništvu sjeverno od Dunava nametnuli Avari, negoli na "narod" u suvremenom ili etnografskom smislu (v. osobito Pritsak 1983). To međutim ne znači da nema smisla govoriti o "praslavenskom" i prije toga razdoblja, ako pod tim podrazumijevamo čisto lingvističku veličinu iz koje se razvio "praslavenski" kako je definiran u bilješki 3.

¹⁵ Usp. *Geographia* III, 5. 7: *parà tōn Ouistoúlan potamōn hypò toūs Ouenédas Gýthōnes* »Goti (obitavaju) pored Vistule (Visle) ispod Veneda«.

*korl'ь 'kralj' (od imena Karla Velikog ili Karla Martela)¹⁶, te termini crkvenoga rječnika koji su u općeslavenski dospjeli iz starovisokonjemačkoga, npr. *popъ (stsl. *popъ*) od stvnj. *phaffō*¹⁷. Razdoblje u kojem su germanizmi dospjeli u praslavenski i općeslavenski proteže se dakle 6–7 stoljeća, tijekom kojih su se odvale sve gore navedene promjene. S druge strane, posljednje su posuđenice iz gotskoga u praslavenski mogle dospjeti sredinom 6. stoljeća, u vrijeme dominacije Gota na Balkanu; ako prihvatimo da je Dyboov zakon djelovao i na kasne posuđenice, kao što su upravo spomenute *popъ (hrv. *pǒp*, *pǒpa*, rus. *pop*, *popá*, akc. paradigma B) i *korl'ь (hrv. čak. *krāl̃j*, standardno *krāl̃j*, *krāl̃ja*, rus. *koról'*, *korol'á*, akc. paradigma B s neoakutom)¹⁸, tada taj zakon i nije praslavenski, već općeslavenski, i treba ga datirati najranije prijelazom 8. u 9. stoljeće. Naravno, ne treba posebno napominjati da su zaključci o pitanjima apsolutne kronologije jezičnih promjena, u nedostatku tekstova iz praslavenskoga razdoblja, daleko nesigurniji od zaključaka o relativnoj kronologiji istih tih promjena.

Literatura

- Birnbaum, Henrik. 1984. Zu den ältesten lexikalischen Lehnbeziehungen zwischen Slaven und Germanen. In: *Festschrift für Gerta Hüttl-Folter zum sechzigsten Geburtstag = Wiener Slawistischer Almanach* 13(1984), 7–19.
- Gołąb, Zbigniew. 1992. *The Origins of the Slavs*. Columbus : Slavica.
- Hirt, Herman. 1898. Zu den germanischen Lehnwörtern im Slavischen und Baltischen. *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* 23, 330–351.
- Holzer, Georg. 1990. Germanische Lehnwörter im Urslavischen: Methodologisches zu ihrer Identifizierung. In: *Croatica. Slavica. Indo-Europaea, Wiener Slawistisches Jahrbuch* Ergänzungsband 8, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 59–67.
- . 1993. Die Einheitlichkeit des Slavischen um 600 n. Chr. und ihr Zerfall. *Wiener Slawistisches Jahrbuch* 41, 55–89.

¹⁶ Osobito je pitanje zbog čega općeslavenski odraz germanskoga (franačkoga?) *Kar(o)lu* nije **korlъ, već *korl'ь s umekšanim *l; neki to objašnjavaju tezom da je *korl'ь zapravo pridjev, koji je značio 'Karlov (namjesnik, upravitelj)', no niti u jednom slavenskom jeziku odraz riječi *korl'ь ne sklanja se po pridjevskoj deklinaciji. Vjerojatno se radi o tome da je germansko *l* bilo fonetski sličnije slavenskomu "mekom" *l' negoli "tvrdom" *l, tj. da se radi o aloglotskoj adaptaciji, usp. sličan slučaj zamjene romanskoga *l za slavensko *l' u toponimu *Poljud* < lat. *palūde*- 'močvara'.

¹⁷ Da je ta riječ u općeslavenski posuđena neposredno iz grčkoga *papās*, očekivani općeslavenski i staroslavenski oblik bio bi *popa, usp. stsl. *sotona* < gr. *satanās*.

¹⁸ Usp. također *postъ < stvnj. *fasto* (rus. *post*, *postá*, akcenatska paradigma B).

- . 1998. *Zur Rekonstruktion urslavischer Lautungen*. u: *Praslaviańszczyzna i jej rozpad*, Energeia, Warszawa 1998, 57–72.
- Illič-Svityč, Vladislav M. 1963. *Immenaja akcentuacija v baltijskom i slavjanskom: sud'ba akcentuacionnyx paradigm*. Moskva : Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR.
- Kiparsky, V. 1934. *Die gemeinlavischen Lehnwörter aus dem Germanischen*. Helsinki.
- Kortlandt, F. 1978. On the history of Slavic accentuation. *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* 92(1978), 269–281.
- Lehfeldt, Werner. 1993. *Einführung in die morphologische Konzeption der slavischen Akzentologie*. München : Verlag Otto Sagner.
- Schenker, A. 1993. Proto-Slavonic. In: *The Slavonic Languages*, ed. by B. Comrie and G. Corbett, London : Routledge; 60–121.
- Kuryłowicz, Jerzy. 1956. *L'apophonie en indo-européen*, Wrocław : Polska Akademia Nauk.
- Martynov, Vladimir V. 1963. *Slavjano-germanskoe leksičeskoe vzaimodejstvie drevnejšej pory*. Minsk : Vysšaja škola.
- Matasović, Ranko. 1997. Odrazi indoeuropskih laringala u slavenskim jezicima. *Croatica* 45–46, 129–146.
- Pritsak, Omelyan. 1993. The Slavs and the Avars. In: *Gli Slavi Occidentali e Meridionali nell'alto Medioevo*, Settimane di studio del Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, XXX, Spoleto 1983, 353–435.
- Stender-Petersen, A. 1927. *Slavisch-germanische Lehnwortkunde*. Göteborg : Elander.

Rječnici

- Kluge = Friedrich Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, 23., erweiterte Auflage, bearbeitet von Elmar Seebold. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 1999.
- Pokorny = Julius Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bern und München : Francke Verlag, 1959.
- Skok = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1971–74.
- Słownik = Frantyszek Sławski (ur.), *Słownik praslaviański*. Warszawa (...) : Polska Akademia Nauk, 1974–
- Trautmann = R. Trautmann, *Baltisch-Slavisches Wörterbuch*. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1923.
- Trubačev = Oleg N. Trubačev (red.), *Etimologičeskij slovar' slavjanskix jazykov 1–*, Moskva 1974–
- Vasmer = Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1953–58.

Germanic loanwords in Proto-Slavic: questions of relative chronology

Summary

It is argued that the study of Germanic loanwords can provide us with the relative chronology of certain sound changes in Proto-Slavic. Since the Germanic neuters become masculines in Proto-Slavic, it is argued that the majority of them was borrowed before barytone neutra (e.g. PIE **dhwórom* 'door') became masculines (OCS *dvorъ*) by virtue of Illič-Svityč's rule. It is also argued that most Germanic loanwords entered Proto-Slavic before the operation of Dybo's law, by which stress was shifted from non-acute initial syllable to the following syllable. This is a consequence of the fact that Proto-Germanic and Gothic had word-initial stress, whereas almost all Germanic loanwords with the short initial syllable were oxytona in Proto-Slavic.

Ključne riječi: poredbena akcentologija, slavenski jezici, praslavenski, indoeuropski, germanski

Key words: comparative accentology, Slavonic languages, Proto-Slavic, Indo-European, Germanic